

Mısır'da Değişen Dengeler Bağlamında Türkiye'nin Mısır Yazılı Basınında Sunumu: Al-Ahram Gazetesi Örneği

Representation of Turkey in Egypt's Printed Press within the Context of Egypt's Changing Balances: Al-Ahram Newspaper Case

Samet KAVOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, E-posta:sametkavoglu@hotmail.com

Anahtar Kelimeler:

Yazılı Basın, İçerik Analizi, Darbe, Mısır, Al-Ahram

Öz

Türkiye'nin yakın dönem dış politikası incelendiğinde iktisadi, siyasi ve kültürel hinterlandında yer alan ülkelerle ilişkileri pekiştirme noktasında dikkate değer adımlar atıldığı görülmekle birlikte özellikle Ortadoğu coğrafyasında Arap Baharı sonrası meydana gelen kaotik durumun dış politika planlama ve uygulama sürecinde zorluklar oluşturduğu ifade edilebilir. Bu noktada Mısır devrimini destekleyen, akabinde Mısır'ın seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı nezdinde ilgili ülke ile ilişkileri karşılıklı olarak geliştirme arayışına giren Türkiye'nin, Mısır'da gerçekleşen darbeyi tanımadığını ulusal ve uluslararası platformlarda ifade etmesi, darbe yönetimi tarafından problem olarak algılanmıştır. Dış politikasını dâhili riskler ekseninde şekillendirdiği varsayılan Mısır'ın, Türkiye'yi de risk artırıcı harici faktör olarak konumladığı ifade edilebilir. Bu bağlamda devlet kontrolündeki medyanın da farklı enstrümanlarla birlikte Türkiye karşıtı kampanyada kullanıldığı varsayılan çalışmada, Mısır'ın yüksek tirajlı gazetesi Al-Ahram'da darbe sonrası yayımlanan Türkiye eksenli haberler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Türkiye'ye dair olumsuz algı oluşturabilecek haberlerin, tekrarlayan stereotip kalıplarla birlikte sunulduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak araştırma bulgularının, çalışmanın varsayımını destekleyici olduğu saptanmıştır.

Keywords:

Printed Press, Content Analysis, Coup, Egypt, Al-Ahram

Abstract

Having examined the recent era foreign policy of Turkey, it can be expressed that the chaotic situation, occurred after the Arab Spring especially in the Middle East, led to challenges during the foreign policy- planning and implementation processes while remarkable steps were seen to be taken for promoting relations with the countries taken place in its financial, political and cultural hinterland. At this point, Turkey, who had supported the Egypt revolution and then set off on a quest to promote mutual affinity in the presence of the first selected President of Egypt, expressed at national and international platforms that she derecognized Egyptian coup d'état. Therefore, this situation has been perceived as a problem by the coup d'état authorities. It can be stated that Turkey has been positioned as a risk-increasing factor by Egypt who is assumed to develop her foreign policy based on internal risks. Within this context, the paper assumes that the state-controlled media is used as well as other instruments in anti-Turkey campaigns and analyses Turkey based news published after the coup d'état by Al-Ahram, a newspaper of Egypt with wide circulation, by using content analysis method. This paper observes that the news that may lead to negative perceptions on Turkey are presented with repeating stereotypes in the newspaper. Consequently, it is confirmed that research findings are in support of the hypothesis of paper.

Giriş

McLuhan'ın tasvir ettiği 'küresel köy' idealinden görece uzak olan günümüz dünyasında iktisadi, siyasi, toplumsal faktörler ile yönetici elitlerin belirlenme ve egemenliği kullanma biçimleri gibi dâhili ve harici unsurların etkisiyle yönetim yapılarının dikkate değer oranda farklılaştığı görülmektedir. Diğer taraftan ise küreselleşmenin ve ulaşım/erişim olanaklarının hızlı gelişimi ile birlikte uluslararası ilişkiler alanı tarihsel sürece oranla daha hareketli ve girift alanları da içerisine alan bir yapıya evrilmekte, buna bağlı olarak da fırsat ve riskler çeşitlenebilmektedir.

Bu çeşitlilik içerisinde ise dış politika olgusunu kavramsal zemine oturtmak açısından geliştirilmeye çalışılan kuramsal çerçeveler ve modelleme arayışları yetersiz kalabilmektedir. Bu bağlamda literatürde en sık başvurulan, bununla birlikte de eleştirel perspektiften dikkate değer oranda tenkit getirilen yaklaşımın 'Realist Teori' olduğu ifade edilebilir. Alan yazınına 'güç dengesi' kavramını kazandıran teorinin, 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren uluslararası ilişkilerin dominant yaklaşımı olmakla birlikte harici tenkitlerin yanı sıra içeriden de katkılarla geliştirilmeye çalışıldığı ifade edilebilir. Dış politikada güç dengeleri üzerine odaklanan teorinin, gelişmiş Batılı devletlerin dış politika pratikleri ekseninde şekillendirilmiş, gelişmekte ve/veya geri kalmış ülkelerin dikkate değer bölümünde yönetim yapıları ve karar alma süreçleri üzerinde etkili olan dâhili risk ve tehdit algılarının dış politika yapım sürecindeki etkisini görece göz ardı ettiği varsayımından hareketle Steven David (1991) tarafından geliştirilen külli denge yaklaşımına da dâhili katkılar arasında yer verilebilir.

Çalışmanın odaklandığı Mısır'ın dış politikasını yorumlarken de iktisadi ve siyasi gelişmişlik seviyesi ile demokratikleşme sorunsalı bağlamında David'in öne sürdüğü ilkeleri merkeze alarak inceleme yapmak faydalı olabilir. Zira ilgili ülkede, uzun bir tek adam (Hüsnü Mübarek, 1981-2011) dönemini takiben halk hareketleriyle başlayan ve demokratik seçimlerle iktidarın belirlenmesi ve akabinde seçilmiş iktidarın darbe ile görevden uzaklaştırılarak yeni bir yönetim yapısının kurulması sürecinin toplumsal zeminde yaratabileceği kırılmalar ve kutuplaşma dikkate alındığında, dış politika kararlarının da içerideki riskleri minimize edecek biçimde şekillendirilmesi olası bir yaklaşım olarak ifade edilebilir.

Bu noktada çalışmanın dış politika eksenli ve Mısır dış politikasını bütün boyutlarıyla inceleyen bir yaklaşımdan ziyade yakın dönem Türkiye ilişkileriyle alakalı hususlara odaklandığı belirtilmelidir. İlgili ülkede, özellikle devrime giden süreçte Türkiye'ye olan ilginin giderek arttığı, seçilmiş iktidar döneminde de Türkiye-Mısır ilişkilerinin görece pozitif yönde ilerlediği, darbenin ve akabinde oluşturulan yapının Türkiye tarafından tanınmadığı görülmektedir. Darbe yönetiminin uluslararası ve bölgesel meşruiyet zeminini tehdit eden, darbe karşıtlarına maddi ve moral destek oluşturma riski bulunduğu varsayılan Türkiye'ye dönük söylem ve eylemlerin olumsuz yönde gelişim gösterdiği belirtilebilir.

Dış politikasını dahili ve harici riskleri dengeleme yaklaşımı ekseninde şekillendirdiği varsayılan Mısır siyasal ve bürokratik elitlerinin, oluşturmak istedikleri algıyı dâhili kamulara benimsetmesi, rızanın imal edilmesi de süreç içerisinde gerekli ve

zorunlu bir husus olarak ifade edilebilir. David'in ortaya koyduğu teorinin ise uluslararası ilişkiler perspektifli olması nedeniyle dâhili kamular ve medya algısını incelemeyi amaçlamadığı, bulgularının da ifade edilen hususları açıklamak bakımından yetersiz olduğu belirtilebilir. Bu çalışmanın öncelikli amacı, uluslararası ilişkiler ile iletişim bilimlerinin kesişim noktalarına odaklanan interdisipliner bir yaklaşımla hareket ederek, elde edilecek bulgularla alan yazınına yeni ve özgün katkılar sunmaktır.

Bu bağlamda, çalışmada, çeşitli yöntemlerle iktidara görece güdümlü hale getirilen Mısır medyasının da geniş halk kitleleri üzerinde, siyasal elitlerin talep ve beklentilerine uygun algı oluşturulması bağlamında araçsallaştırılabileceği varsayılmaktadır. İlgili varsayımı sınaama noktasında da Mısır'ın en yüksek tirajlı gazetesi Al-Ahram'da darbe sonrası dönemde çıkan Türkiye eksenli haberler mercek altına alınmaktadır.

Devrimden Darbeye Mısır'da Değişen Dengeler ve Türkiye İlişkileri

Kadim bir uygarlığın mirasçısı olmakla birlikte yakın dönem Mısır tarihi, sömürge düzeni, krallık, bağımsızlık arayışları, darbeler, diktatörel yönetimler ve demokrasi talepleri ekseninde şekillenmiş, özellikle Tunus'ta başlayıp tüm Ortadoğu/Arap ülkelerini etkisi altına alan “Yasemin Devrimi”, Kuzey Afrika'nın en büyük devleti Mısır'ı da etkilemiştir.

25 Ocak 2011'de “işkence, yoksulluk, yolsuzluk ve işsizlik karşısında ayaklanma günü” mottosuyla başlayan ve 11 Şubat 2011'de Hüsnü Mübarek'in istifası ile sonuçlanan protestolarda Mısır'ın en büyük ve organize muhalif hareketi Müslüman Kardeşler ile en köklü muhalefet partisi liberal WAFD'ın gösterileri resmi olarak onaylamamakla birlikte üyelerinin çoğunun alanlarda yer alacağını ifade edilmesi (Zayan, 2011), farklı toplumsal kesimlerin mevcut iktidara karşı birlikte hareket etmeleri olarak okunabilir.

30 yıllık Mübarek iktidarının akabinde kısa süreli geçici hükümetleri takiben Ocak 2012'de yapılan üç turlu Halk Meclisi seçimlerinde Müslüman Kardeşlerin siyasi yapılanması Özgürlük ve Adalet Partisi %47,18'lik oy oranıyla 508 sandalyeli mecliste 235 milletvekili ile birinci parti olurken, Selefilerin desteklediği Nur Partisi ise 121 milletvekili ile mecliste temsil olanağı yakalamış; Senato seçimlerini takiben ilk turu Mayıs, ikinci turu Haziran 2012'de gerçekleştirilen seçimler neticesinde Müslüman Kardeşlerin aday Muhammed Mursi %51,73 oy oranıyla Mısır Cumhurbaşkanı seçilmiştir (DEİK, 2014).

Fakat Mısır'ın polarize olmuş siyasal alanı, Mursi iktidarının da kısa sürmesine yol açmış; liberaller, devrimci gruplar ve seküler toplum kesimlerinin desteğini kaybeden siyasal iktidar, Kasım 2012'de başlayan ve Temerrud Hareketi öncülüğünde 30 Haziran 2013'te en geniş katılımlı protesto gösterilerine dönüşen eylemleri takiben 3 Temmuz 2013'te Genelkurmay Başkanı Abdülfettah el-Sisi öncülüğündeki darbe ile iktidardan indirilmiştir (Telci, 2016: 9).

Darbe öncesi dönemden başlamak üzere Kahire'nin Adeviye Meydanında iktidar yanlısı gösterilerin de olduğu, darbeyi takip eden dönemde de eylemlerin artarak devam ettiği, 8 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Muhafızları Karargâhı önünde açılan ateş

sonucu onlarca göstericinin yaşamını kaybettiği, yüzlercesinin de yaralandığı ifade edilmelidir (Milliyet, 2013a,b). Bu süreçte geçiş hükümeti ve anayasa değişikliğini takiben %47 katılım olan seçimlerde %96 oyla el-Sisi cumhurbaşkanı seçilmiştir (EuroNews, 2014).

Devrimden darbeye giden süreçte Türkiye'nin pozisyonu ve Mısır kamuoyunda Türkiye'ye dönük yaklaşımlar incelendiğinde ise Mübarek iktidarına karşı gösterilerin başladığı ilk haftada bekle-gör politikası izleyen Türk siyasal aktörlerinin Mısır'daki muhalif oluşumun gücünü hissettirmesi, belirli oranda kamuoyu baskısı oluşması ve bölgesel / küresel aktörlerin tutumlarının belirginlik kazanması akabinde söylemini netleştirerek Mübarek yönetimini eleştirerek iktidarı bırakmaya çağırdığı (Gözen, 2011: 3), göstericileri de anayasal kurallar içerisinde haklarını arama konusunda cesaretlendirdiği görülmüştür. Türkiye'nin Arap Baharı sürecinde Mısır özelindeki söylemlerinin Katar merkezli El Cezire televizyonu (HaberTürk, 2011; Haber7, 2011) başta olmak üzere Arap medyasında da sıkça yer bulduğu ifade edilebilir.

Türkiye'nin özellikle Mübarek sonrası dönemde Müslüman Kardeşler ve diğer muhalif aktörlere destek verdiği ve demokratikleşme sürecine katkı sağladığı görülmekle birlikte (Gözen, 2011: 3) ilgili dönemde Mısır'ın iç dinamiklerini de dikkate alan bir söylem benimsendiği ifade edilebilir. Arap Baharı sonrası yüksek düzeyli ve geniş katılımlı heyetlerle Mısır başta olmak üzere bölge ülkelerine ziyaretler gerçekleştiren Türk siyasal aktörlerine kitlesel ilginin de yoğun olduğu ve Türkiye'ye dönük olumlu atmosferin gezi süresince gözlemlendiği çeşitli basın organları aracılığıyla aktarılmıştır. Fakat ilgili süreçte ulusal ve uluslararası basında öne çıkarılan hususlardan birinin de, dönemin Başbakanının, Mısır'da laik bir anayasanın gerekliliğini ifade eden beyanatları olduğu görülmektedir (Vatan, 2011).

Türkiye'nin önerisi ilk anda Müslüman Kardeşler sözcüleri tarafından 'temkinli eleştiri'¹ olarak tanımlanabilecek bir karşılık bulsa da Türkiye-Mısır ilişkilerinin ilgili dönemde gelişim gösterdiği fakat Özgürlük ve Adalet Partisinin önerilen yaklaşımdan görece uzaklaşan uygulamaları bağlamında, çalışmanın geçmiş bölümünde de ifade edildiği üzere liberal, devrimci ve seküler toplum kesimlerinin desteğini kaybettiği, artan toplumsal gerilimin de darbeyi meşrulaştırıcı bir unsur olarak sunulduğu belirtilebilir.

Darbe Sonrası Mısır'da Değişen Dengeler ve Türkiye İlişkileri

Arap Baharı sonrası yeniden şekillenme arayışındaki Ortadoğu coğrafyasında iktisadi, siyasi ve tarihi faktörler bağlamında belirleyici olma potansiyeli bulunan Mısır'ın, demokrasinin işlerlik kazanamadığı otokratik liderler yönetimindeki bölge halklarına ilham verecek bir yapıyı oluşturma kapasitesinin sorgulandığı üç yıllık dönemde Mısır, iki anayasa, bir darbe ve iki cumhurbaşkanı gördükten sonra tekrar başa dönmüştür (Güçtürk, 2016: 7).

Dahili sahada görece stabil bir yapı oluşturamayan, iç risk algısının en az dış riskler kadar belirleyici olduğu ülkede, iç ve dış politika ayrımının artan oranda muğlaklaştığı

¹ Al-Ahram gazetesine konuşan Müslüman Kardeşler sözcülerinden Mahmud Guzman'ın, "Başka ülkelerdeki deneyimler, Mısır'a kopyalanamaz. Türkiye'de laik bir devletin kurulmasına neden olan koşullar, Mısır'daki koşullardan farklıdır" (DW, 2011) beyanattı, temkinli eleştiri olarak değerlendirilmiştir.

görülebilmektedir. Bu bağlamda, darbe sonrası dönemde iktidarı ele geçiren yapılar tarafından risk olarak algılanan dâhili gruplar ile ilgili yönetimi meşru olarak görmeyen harici aktörlere dönük farklı yöntemler kullanmak suretiyle benzer sonuç doğurucu eylemlere yönelindiği ifade edilebilir. Muhafiz aktörler ile hareketlerin baskı ve şiddet kullanmak suretiyle bastırılmaya çalışıldığı Mısır'da 8 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Muhafızları Karargâhı önünde açılan ateş sonucu onlarca göstericinin yaşamını yitirmesi ile sonuçlanan hadiseler bu bağlamda değerlendirilebilir. Darbe yönetimi tarafından harici risk olarak tanımlanan Türkiye'nin ilgili olaya dönük yaklaşımı incelendiğinde ise Mısır yönetiminin, Türk siyasal elitleri tarafından görece üst perdeden eleştirilmekle birlikte aynı tarihli Dışişleri Bakanlığı açıklamasında sürece dair tavrın yazılı olarak da beyan edildiği görülmektedir.

Bu saldırıyı temel insani değerler adına şiddetle kınıyoruz. İnsanların toplu olarak hedef alındığı bu saldırı, Mısır'da son derece vahim gelişmelere yol açabilecek bir olay olarak görülmektedir. Saldırı, ifade özgürlüğü ve barışçıl gösteri hürriyeti gibi temel evrensel değerlerin çiğnenmesinin yanı sıra, şiddeti körükleyecek bir provokasyon niteliği de taşımaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2013).

Darbe sonrası süreçte Türkiye ortaya koyduğu duruşu görece devam ettirmiş olmakla birlikte, Mısır'da iktidarı ele geçiren yapıların da milliyetçi duyguları körükleme noktasında Türkiye-İhvan ilişkileri denkleminde Türkiye üzerinden gerilimi arttırmak yönünde eylem geliştirdikleri ifade edilebilir. Bu noktada 2013 yılının Ağustos ayında büyükelçilerin geçici süreyle geri çağırılmasını takiben Kahire'ye geri dönen Türk Büyükelçisini 23 Kasım 2013 tarihi itibarıyla *persona non grata* ilan eden Mısır'ın Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan aynı tarihli bildiride "Türkiye'nin uluslararası toplumu Mısır'ın çıkarlarına karşı teşvik etmesi, ülkede istikrarsızlık için çabalayan grupların toplantılarına destek vermesinin yanı sıra aşağılayıcı açıklamalarda bulunması kabul edilemez" ifadelerine yer verilerek yeni yönetimin tavrı somutlaştırılmıştır (Bakir, 2013).

Türkiye'nin de mütekabiliyet ilkesi gereğince hareket etmesi sonucunda iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler maslahatgüzar seviyesine indirilmiş olup (Dışişleri Bakanlığı, 2017), çalışmanın kaleme alındığı dönemde düşük düzeyli stabil durumun devam ettiği görülmektedir.

Mısır'da Medya – İktidar İlişkileri ve Basın Hürriyeti Sorunsalı

Medya-iktidar ilişkilerini Mısır özelinde tartışmadan önce genel bir perspektif oluşturmak gerekirse, Gerbner'in (1972: 156) de ifade ettiği üzere kitle iletişim aygıtları için esas mesele özgürlükten ziyade kim tarafından, nasıl, hangi amaçlarla denetime tabi tutulduğu ve bu faktörlerin nasıl bir etki oluşturduğunun incelenmesidir. Batı merkezli bir okuma yapıldığında görüleceği üzere 19. yüzyıldan itibaren "kamu yararının bekçisi olarak özgür bilgi akışının sağlanması, keyfi iktidarların sınırlandırılması ve kamu yararının çoğaltılması fonksiyonunu üstlenmiş" olan basın, basın tekniklerinin gelişimine paralel olarak görece yüksek sermaye gerektiren bir faaliyet alanına dönüşürken, reklam ve ilan

gelirlerine dönük ihtiyaç ve duyarlılığın artması da basının özel çıkarların güdümüne girmesine yol açmış ve başlangıçta ifade edilen misyonundan uzaklaşarak eğlence sunan bir araca dönüştüğü yönündeki eleştiriler yoğunlaşmıştır (Köker, 1998: 131-133).

Mills (1974: 435) de benzer ve görece kapsayıcı bir perspektiften yaklaşmak suretiyle siyasi, askeri ve iktisadi elitlerin, iktidarlarını pekiştirmek ve sürdürmek noktasında, kitlelerin olumsuz olarak algıladıkları düşüncelerini değiştirmek ve kendi görüşlerini egemen kılmak için kanaat imalatı yöntemlerine başvurduklarını ifade etmektedir ki, bu süreçte medyanın da ilgili elitler tarafından araçsallaştırıldığı belirtilmelidir.

Medya-iktidar ilişkileri, Mısır özelinde incelendiğinde de ifade edilen teorik zemine uyumlu bir pratiğin oluştuğu belirtilebilir. Bu noktada Mısır basının da 19. yüzyıldan itibaren çeşitli düzenlemelerle yönetici elitlerin kontrolüne sokulduğu; doksanlı yıllarda ise “hakaret, karalama, küçük düşürme” gibi fiillerin basın yoluyla işlenmesi durumunda verilecek para ve hapis cezalarını arttıran yasal düzenlemelerle, ilgili dönemde Mısır’da iktidarı elinde bulunduran Mübarek yönetimine dönük yolsuzluk haberlerinin engellenmeye çalışıldığı ifade edilebilir (Güçtürk, 2016).

Bu noktada, siyasal erk tarafından baskılanmaya çalışıldığı gözlenen Mısır basınının etki alanı ve sahiplik yapısını da ortaya koymak gerekirse, bölgesel ölçekte önemli bir aktör olan Mısır medyasının gazeteleri yaygınlık ve etkileme gücü bağlamında, televizyon ve film endüstrisi ise gösteri programları dahil Arapça konuşan dünyanın çoğunluğuna içerik sunması (BBC, 2016) bağlamında dikkate değerdir. Bölgesinde görece etki yaratabilen Mısır medyasının mülkiyet durumu incelendiğinde ise ülkede devlete ait ikisi ulusal, altısı bölgesel televizyon kanalı ile birkaç uydu kanalı ve 20 kadar özel uydu kanalı olup, çok sayıdaki Arap uydu kanalı da ülkede izlenebilmektedir (CIA, 2008). Bunun yanı sıra devlete ait 9 ulusal, 12 de bölgesel radyo yayın yapmakta (Güçtürk, 2016), devlet ve/veya özel sektör tarafından yayımlanan 20’den fazla da günlük gazete bulunmaktadır (BBC, 2016).

Mısır’da devlete ait basın yayın organlarının bölgedeki muadillerine benzer biçimde yönetici elitin talep ve beklentileri doğrultusunda içerik ürettiği, “hükümet sözcüsü” olarak tanımlanabilecek şekilde yayın yaptığı ifade edilebilir. Bu bağlamda Mübarek yönetimi, devrim ve darbe arasında geçen kısa zaman diliminde devlet sahipliğindeki medyanın haber üretim pratikleri aynı kalmakla birlikte haber dilinde dikkate değer değişim yaşandığı gözlenmektedir.

2000’li yıllarla birlikte ‘bağımsız’ olarak tanımlanabilecek yayınların baskılara rağmen ya da baskıların sonucu olarak niceliksel olarak artış gösterdiği (2004 yılında el-Misrî el-yawm’ın kurulması, el-Dustûr’un 2007’de günlük hale gelmesi vb.) (Klaus, 2012: 5); 2011’deki devrimi takiben de Mısır medyasında reform yapmak için bazı önlemlerin alınmaya çalışıldığı belirtilebilir. Bu bağlamda da Mübarek’in devrilmesi akabinde Medya Özgürlüğü Ulusal Koalisyonu’nun (30 Nisan 2011) kurulmasına ve 3 Mayıs 2011’de Dünya Basın Özgürlüğü Gününde UNESCO sponsorluğunda, medya özgürlüğü için on ana ilkeyi ve on bir öncelikli görevi belirleyen Medya Özgürlük Deklarasyonunun yayımlanmasına işaret eden El Shaer (2015: 4), devlet medyası dâhil medyanın genelinin kendilerini daha bağımsız hale getirmeye çalıştığına işaret etmektedir.

Carnegie Barış Enstitüsü tarafından hazırlanan “Mısır’da 25 Ocak Devrimi Sonrası Ulusal Basının Durumu” başlıklı raporda ise Mısır medyasındaki değişim farklı bir açıdan yorumlamakta ve kısa süreli olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Ulusal basın, Mübarek rejiminin düşüşüyle birlikte doğrudan ve hamasetle devrimi desteklemeye başlamıştır. Ancak bir süre sonra bu hamaset azalmaya ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi’ne desteğe dönüşmüştür. Yavaş yavaş ulusal basın ülkede fiili olarak yönetimi elinde bulunduran askeri rejimi desteklemeye odaklanmış, bu noktada ulusal basın kendisini gözetecek bir güç arayışına girmiştir. Böylelikle destekleyicisi olan Mübarek rejiminin düşüşü sonrası Mısır basını mali sıkıntılarını da aşmayı hedeflemiştir (aktaran: Yıldırım ve Abdulcelil, 2012: 75).

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü de 2011 devriminden bu yana, ardışık hükümetlerin medyayı kontrol etmeye çalıştıklarını ve gazetecilerin özgürlüğünü kısıtlayan tedbirleri uygulama konusunda tereddüt etmediklerini ifade ederken, 2016 yılı itibariyle devlet medyasının, el-Sisi’ye sadık olduğunu, İslamcı medyanın çoğunun kapatıldığını ya da yayınlarına yurtdışından devam etmek zorunda kaldıklarını ve Mısırlı yetkililerin, medyanın ‘Sisifikasyonu’nu düzenlediğini ve yasaklanan Müslüman Kardeşler aleyhinde cadı avı başlatıldığını belirtmektedir (BBC, 2016).

İnsan hakları örgütleri tarafından medya özgürlüğü noktasında defalarca tenkit edilen Mısır’ın, New York merkezli Gazetecileri Koruma Komitesi’nin verilerine göre 2015 yılı itibariyle dünya ölçeğinde en fazla gazeteciye cezaevlerinde tutan ikinci ülke (Aboulenein, 2016) olduğu tespiti de ifade edilen ‘cadı avı’ nitelemesini destekler olgu olarak değerlendirilebilir.

Bu noktada 13 Aralık 2016 tarihinde Mısır Halk Meclisince kabul edilen medya denetimiyle ilgili kanunların da medya-iktidar ilişkilerinde denge açısından sorgulamaya açık olduğu vurgulanmalıdır. Medya Tüzüğü Yüksek Kurulu (MTYK), Ulusal Basın Örgütü (UBÖ) ve Ulusal Medya Örgütü (UMÖ) olmak üzere üç organın teşekkülünü öngören yasal düzenleme uyarınca, kamuya ait basın kuruluşlarını denetleme, yönetim kurulu başkanlarını ve bağlı yayınların editörlerini seçme yükümlülüğü UBÖ’ye devredilmiş; MTYK’nın da kamu ahlâkı ve ulusal güvenlik endişelerine saygı açısından tüm kamu ve özel sektör medya organlarının uyması gereken kurallara odaklanması öngörülmüş ve bu bağlamda medya organlarının lisansını alma dâhil çeşitli yetki ve sorumluluklar yüklenmiştir (El-Din, 2016).

13 üyeden oluşacak yönetim kurullarının başkan dâhil üç üyesinin cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi (El-Din, 2016), diğer üyelerin de parlamento ve yargı organları tarafından seçilerek cumhurbaşkanının onayıyla atanması öngörülen yasanın, ulusal güvenlikten ödün vermeksizin medya grupları arasındaki adil rekabeti, bağımsızlığı, tarafsızlığı ve gazetecilik etiğine bağlılığı sağlayacağı biçiminde gerekçelendirilerek Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle yürürlüğü girdiği (Aboulenein, 2016) görülmektedir. Fakat Mısır’daki mevcut siyasal durum ve yasa ile Cumhurbaşkanına verilen geniş atama yetkileri dikkate alındığında ilgili kurulların yasada öngörülen hedeflere ulaşmasının görece zor olduğu da belirtilmelidir.

Mısır'da ifade edilen siyasal gelişmelerin yanı sıra yönetici erkin medya denetimine olanak sağlayan statik faktörlerin de ortaya konması, medya-iktidar ilişkilerinin sorgulanması açısından faydalı olacaktır. Bu durum yazılı basın açısından incelendiğinde, Mısır'da ulusal gazetelerin basılabileceği ölçekteki büyük matbaaların devlete ait olması ve kâğıt ithalatının hükümetin denetiminde gerçekleştirilmesi (Güçtürk, 2016) basın hürriyeti açısından sorgulamaya açık bir husus olarak tanımlanabilir.

Genelde Mısır basın yayın organları, özelde de Mısır yazılı basınına dair genel bir çerçeve çizdikten sonra araştırma örnekleme oluşturulan Mısır'ın en eski gazetesi Al-Ahram hakkında da genel bir değerlendirme yapılabilir. 1875 yılında yayın hayatına başlayan, Cemal Abdülnasır'ın millileştirme politikasının yansıması olarak 24 Mayıs 1960'da kabul edilen kanunla diğer özel gazetelerle birlikte dönemin yegâne politik organizasyonu olan Ulusal Birliğe, oradan da Arap Sosyalist Birliğine devredilen gazetenin mülkiyeti, Birliğin 1978'de üç partiye bölünmesi sürecinde devlete aktarılmıştır (Selim, 2012: 17).

Fakat Al-Ahram'ın da içerisinde yer aldığı gazeteler, teorik olarak devlet kurumu olmayıp, Mısır halkı adına devlete ait basını denetlemekle görevli Şura Meclisi'nin² kontrolüne tabi tutulmuştur. Devlete ait gazetelerde yöneticilerin işe alınması ve işine son verilmesi yetkisine sahip olan Şura Meclisi'nin ise esas itibarıyla yönetici erkin paravanı olduğu, Mısır siyasal sisteminde yaygın olduğu üzere devlet-basın ilişkisinin de genellikle resmi bir yapıya sahip olmadığı, gayri resmi ve patrimonyal ağlar aracılığıyla yönlendirildiği ifade edilebilir (Selim, 2012: 15).

Klaus (2012: 5) da rejimin, üç ana ulusal basın holdingi (Al-Ahram, El-Jumuhûriyya ve El-Akhbâr) aracılığıyla bilgi üretim zincirinin tamamını kontrol ettiğini, reklam endüstrisinin neredeyse tamamının Al-Ahram Reklam Şirketinin kontrolünde olduğunu, gazete basma yetkisine sahip devlet tarafından işletilen matbaaların da gazete gelirinden payını aldığını belirtmektedir ki bu durumun, birden çok faktör tarafından baskılanan yazılı basında sansüre ve/veya otosansüre yol açma riski ifade edilebilir.

Tanımlanan perspektiften hareketle çalışmanın örnekleme oluşturulan Al-Ahram gazetesinin, devrime giden süreçteki ve devrim sonrası dönemde haber üretim pratiklerini ve haber içeriklerini incelemek, araştırma dönemi öncesi gazetenin yayın çizgisinin tespiti açısından çalışmaya katkı sunabilir.

Devrim hareketinin başladığı Ocak 2011'de Mısır sokaklarında yaşananları görmezden gelen, protestoların ilk üç gününde, İskenderiye'deki kilise bombalamasıyla ilgili yeni gelişmeleri (Al-Ahram, 25 Ocak), Mübarek'in sosyal politika konusundaki bir konuşmasını (el-Jumuhûriyya, 25 Ocak) ve Lübnan'da gerçekleşen Hariri yanlısı protestoları (Al-Ahram, 26 Ocak) birinci sayfalarına taşıyan ulusal basının Mısır'daki gelişmeleri aktarırken de protestocuların trafiği kesintiye uğrattığı (Al-Jumuhûriyya, 26 Ocak) (Klaus, 2012: 7-8) vb. olumsuz ve olayların bütününe sebep ve sonuçlarıyla anlatmaktan uzak, görece taraflı bir dil kullandıkları görülmektedir. Şubat 2011'de ise

2 Mısır Anayasa Mahkemesi, Şura Meclisi'nin anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Halk Meclisi seçimlerinin yenilenmesini takiben feshedilmesine karar vermiş olup (EuroNews, 2013) Mısır Halk Meclisi'nin 13 Aralık 2016 tarihinde kabul ettiği kanunla Şura Meclisi'nin ilgili husustaki yetkileri, çalışmanın geçmiş bölümünde ifade edildiği üzere UBÖ'ye devredilmiştir.

Al-Ahram gazetesinin söyleminin farklılaşmaya başladığı, 3 Şubat 2011 tarihli baskısına “Milyonlar Mübarek’e destek için yürüdü” başlığını atan gazetenin, 12 Şubat tarihli baskısında ise “Halk rejimi devirdi” manşetini kullanarak (Al-Ahram Weekly, 2011) çizgisini dikkate değer oranda değiştirdiği ifade edilebilir. Devlet gazetesi konumundaki Al-Ahram’ın genç çalışanlarının ise görece erken dönemde gazetenin baş editörü tarafından belirlenen editoryal çizgiyi benimsemeyerek *Shabab al-Tahrir* (Tahrir Gençliği) isimli eki yayımladıkları görülmektedir (Cole, 2014: 460). Bu bağlamda *Shabab al-Tahrir* ekinin Mübarek iktidarının sonlanmasını takiben “Biz Kazandık” manşetiyle ve Mısır bayrağı tutan, yüzünü bayrağın renklerine boyamış bir gencin görselini kullanarak yayımlanması (Hassan, 2015: 75) ifade edilen söylem farklılığının işareti olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda iki ay süreyle yayımlanan ve Tahrir Meydanında yaşanan gelişmeleri okurlarına *Shabab al-Tahrir* ekiyle aktaran devlet medyası Al-Ahram’ın görece dengeli enformasyon paylaşımı yaptığına dönük görüşler olmakla birlikte (El Shaer, 2015: 4) ortaya konan değişimin ulusal basında uzun sürmediği, istikrar isteyen muhafazakâr okur kitlesine sahip gazetelerin, hükümet ve ordu sözcülüğüne geri döndüğü (Klaus, 2012: 9) de gözlenmektedir. Yıldırım ve Abdulcelil (2012) de benzer biçimde ilgili gazetenin devrim sonrası süreçte görece objektif yayın yapma eğiliminde olduğuna işaret etmekle birlikte gazetenin yayın politikasının Mısır siyasal elitlerinin talep ve beklentileriyle uyumlu biçimde değişim gösterdiğini vurgulamaktadır.

Son olarak Mısır’da gazete tirajlarıyla ilgili güvenilir veri bulmanın zorluğuna da işaret edilmeli, Al-Ahram’ın tirajını haftalık bazda 800 bin ile 1 milyon arasında ifade etmesine rağmen ilgili rakamın abartılı olduğunu, 40 bini kamu çalışanlarına dağıtılmak üzere devlet tarafında alınan gazetenin toplamda 140 bin civarında satış rakamına ulaşabildiğini belirten görüşlerin olduğu da belirtilmelidir (Mekki, 2013: 228-229).

Ortaya konan handikaplarına rağmen uzun dönem Mısır’ın en güvenilir ve etkili, Arap dünyasının da önde gelen gazetelerinden kabul edilen (Britannica, 2010), tarihsel süreç içerisinde Arap coğrafyasında kanaat önderi olarak tanımlanabilecek çok sayıda yazarı bünyesinde barındırmış yüksek tirajlı Al-Ahram gazetesinin, günümüzde 18 dergi, gazete ve internet sitesi ile çeşitli alanlarda faaliyet gösteren altı merkezi bünyesinde barındıran Al-Ahram Vakfına bağlı olarak faaliyetine devam eden (Yıldırım ve Abdulcelil, 2012) Mısır ulusal basını içerisinde dikkate değer bir gazete olduğu görülmektedir. Forbes Ortadoğu dergisi tarafından 2012 yılında yapılan araştırmada, gazetenin haber portalının da Arap dünyasının en etkili online gazetesi olduğu tespitine yer verilmesi de çalışma bağlamında örneklem olarak seçilen gazetenin ulusal basın evreni içerisinde kapladığı alana ve etki gücüne işaret olarak sunulabilir.

Araştırma Yöntemi

Mısır’da gerçekleşen darbeye tepkisini ortaya koyan, darbe yönetimini ise filli olarak tanımayan ve uluslararası meşruiyetini sorgulamaya dönük söylem ve eylemler geliştiren Türkiye’nin Mısır halkına barışçıl gösterilerle hak arama çağrısı yaptığı da çalışmanın geçmiş bölümünde ifade edilmiştir. Bu kapsamda Mısır siyasal elitlerinin de Türkiye’ye dönük dış politikasını dahili risk algıları ekseninde şekillendirdiği, devlet kontrolündeki

medya aygıtlarına da ilgili süreçte araçsal rol yüklendiği varsayılmaktadır. İfade edilen varsayımı sına ma noktasında da Mısır ulusal basını nın yüksek tirajlı, yayın çizgisi resmi ve/veya yarı resmi olarak tanımlanabilecek günlük gazetesi Al-Ahram örneklem olarak seçilmiştir.

Seçilen gazetenin Mısır basını nı bütünlüklü olarak temsil olanağı bulunmamakla birlikte ilgili süreli yayın, tiraj ve etki gücü bağlamında Mısır dış politikasındaki değişimin ulusal basına yansımalarını inceleyebilecek bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında örneklem gazetesinin erişime açık, İngilizce yayın yapan web sitesinde (english.ahram.org.eg) yer alan haberler derlenmiş, araştırma evresi olarak belirlenen 30.06.2013-30.06.2014 tarihleri arasında Türkiye ile ilgili yayımlanmış toplam 263 haber tespit edilmiş³ ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırma çerçevesinde örneklem olarak seçilen Al-Ahram gazetesi niceliksel ve niteliksel analize tabi tutulmuş; gazetenin Türkiye bağlamındaki haberlere konularına göre ne genişlikte yer verdiği sayısal veriler aracılığıyla ortaya konulmuş, akabinde Mısır siyasal elitlerinin Türkiye'ye dönük söylem ve eylemlerine paralel olarak incelenen haberlerin seçimi ve sunumunda yanlılık faktörleri tesp ite çalışılmıştır.

Gazetenin Türkiye eksenli haberleri seçme ve okurlarına sunma noktasındaki tutumunu ortaya koyabilmek adına lehte, aleyhte ve nötr olmak üzere üç kategori oluşturulmuş, haber içeriklerinde kullanılan sözcükler kodlama cetveli aracılığıyla tasniflendirilmiştir.

İçerik çözümleme noktasında haberi kaleme alan muhabirin ve/veya içeriği yayına sunan editörün yaklaşımlarını belirleyebilmek için incelenen, lehte, aleyhte ve nötr olarak tasniflendirilen sözcük seçimlerinin yanı sıra ilgili tutuma belirginlik kazandıracak hangi çerçevelerin de sunulduğu incelenebilir. İçerik üreticisinin hangi kavramları kullanarak, nasıl bir çerçeve içerisinde ilgili konuyu desteklediği ya da tenkit ettiği analiz edilebilir.

Bu çalışmada da örneklem gazetesi Al-Ahram'ın haber çerçeveleri, haberlerin konuları ekseninde *politik, çatışma-gösteri, uluslararası ilişkiler/diplomasi, insan hakları/hukuk* ve *diğer* kategorileri altında incelenecek, metinler açık anlamlarından hareketle değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Araştırma Bulguları

İçerik analizi kapsamında Türkiye konulu haberlerin yoğunluğu incelendiğinde, araştırmanın örneklemini oluşturan *Al-Ahram* gazetesinde Türkiye'yle alakalı 263 habere yer verildiği görülmekle birlikte ilgili haberlerin belirli konularda yoğunlaştı(rıldı)đı da tespit edilebilmektedir. Türkiye'nin Mısır'da darbe yönetimini eleştirdiği, buna mukabil Mısır da dahil olmak üzere Ortadoğu ve Kuzey Afrika hinterlandında olumlu algısının görece yüksek olduđu⁴ dönemde *Al-Ahram* gazetesinde AFP, AP ve Reuters gibi batılı ajanslardan da alıntılanmak suretiyle Türkiye'ye dair olumsuz içeriğin artış gösterdiği,

3 Haberler, "Turkey", "Turk", "Turkish" ve "Erdogan" anahtar kelimeleriyle arama yapmak suretiyle derlenmiştir.

4 Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Türkiye algısıyla ilgili bkz. Uysal, 2011; Akgün ve Gündoğar, 2013; Kavoglu, 2016.

“Gezi Parkı” olayları olarak ifade edilen gösterilerin ekseri ‘polis şiddeti’ temasıyla sunulduğu, diğer taraftan 17-25 Aralık sürecinin de benzer biçimde tek kaynaktan beslenen, eksik ve/veya bağlamından kopuk olarak yoğun biçimde aktarıldığı görülmekte, Türkiye’nin darbeye dönük söylem ve eylemlerinin ise görece düşük yoğunlukta ve bağlamsal sorunlar ihtiva edecek biçimde haberleştirildiği bulgulanmaktadır.

Haber içeriklerinin incelenmesi neticesinden ortaya konulan bulgular, çalışmanın ileriki safhasında ilgili haberlerin kaynakları, haber dili ve çerçeveleme yaklaşımı bağlamında tablolar halinde detaylı olarak ortaya konulacak olup, çalışmanın bu safhasında Türkiye eksenli haberlerin gazeteye konu olduğu bölümleri/sayfaları inceleyerek, örneklem gazetesinde Türkiye’nin hangi perspektiften ve ne sıklıkla haber olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 1’de de sunulduğu üzere Türkiye’ye dair haberler, ilgili gazetede beş bölümde yer bulmuş olmakla birlikte *Al-Ahram*’ın Türkiye’yi bölge ülkesi olarak konumlandığı ve Dünya üst başlığı altında bölgesel haberler içerisinde Türkiye’ye sıkça yer verdiği görülmektedir. Bu noktada Türkiye’nin bölge sorunlarına ilgi göstermekle birlikte uzun tarihsel süreç boyunca kendisini Avrupa içerisinde değerlendirirken, yabancı basında Türkiye’ye dönük konumlandırmada farklılaşmalar olduğu⁵ Mısır basınının da Türkiye’yi bölge ülkesi olarak nitelediği görülmektedir. Haberlerinin kahir ekseriyetini ilgili dönemde Türkiye’deki gelişmelere ayıran gazetenin görece düşük yoğunlukta olmakla birlikte Türkiye-Mısır ilişkileriyle alakalı konularda politika ve uluslararası ilişkiler boyutlu haberlere de yer verdiği, ekonomi temelli haberlerin ise toplamda %1’lik dahi yer kaplamadığı belirtilmelidir.

Tablo 1. Al-Ahram’da Türkiye eksenli haberlerin yer aldığı bölümler/sayfalar

Gazete/ Bölüm	Bölge		Siyaset		Uluslararası		Ekonomi		Multimedya		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Al- Ahram	220	83,65	22	8,37	17	6,46	2	0,76	2	0,76	263	100

Örneklem gazetesinde yayımlanan haberlerin niceliksel yüksekliğinin yanı sıra habere giden süreçte kaynak seçiminin de önemine işaret edilmelidir. *Al-Ahram* gazetesinin Türkiye eksenli haberlerini hangi kaynaklardan seçerek sayfalarına taşıdığı incelendiğinde, haberlerde batılı haber ajanslarına bağımlılığın dikkate değer oranda yüksek olduğu ifade edilebilir. Türkiye’yi bölge ülkesi olarak tanımlayan görece büyük bir gazete olarak *Al-Ahram*’ın Türkiye’ye dair haberleri muhabirleri, Mısır haber ajansı MENA ya da Türk haber ajanslarından ziyade batılı kaynaklardan seçerek sunması, kaynak çeşitliliğinin sınırlı olması habercilik pratiği ve gazetecilik etiği açısından sorgulamaya açık bir husustur. AFP, AP, Reuters, Iter-Tass gibi küresel haber ajanslarının ülkelerinin

5 ABD basını üzerine yapılan bir incelemede ekonomi ağırlıklı haberlerde Türkiye’nin ekseri Avrupa sayfalarında, siyasi haberlerde ise Ortadoğu sayfalarında habere konu olduğu bulgulanmıştır. Bkz. Kavoglu, 2013.

bakış açısını yansıtmak ve enformasyon akışında tek taraflılığa, eşitsizliğe yol açmakla eleştirildiği dönemde salt ilgili ajanslara, özellikle de *Al-Ahram* örneğinde olduğu gibi %68,44 oranında tek kaynağa dayalı haber üretiminin haberde kapsayıcılık ve tarafsızlık açısından soru işaretlerini arttıracığı belirtilmelidir. İncelenen haber içeriklerinde de Türkiye'ye dair ekseri olumsuz haberlerin seçildiği ve bunların takip eden haberlerle de pekiştirilmeye çalışıldığının bulgulanması, ifade edilen hususlardaki handikapları ortaya koyması bakımından dikkate değerdir.

Tablo 2. Al-Ahram'da yer alan Türkiye ekseni haberlerin kaynakları

Gazete/ Ajans	AFP		AP		Reuters		MENA		Ahram Online		İmzalı Haber		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Al-Ahram	180	68,44	12	4,56	54	20,53	2	0,76	13	4,94	2	0,76	263	100

Araştırma bölümünün başında da ifade edildiği üzere örneklem gazetesinde Türkiye ekseni haber sayısının görece yüksek olduğu görülmekle birlikte özellikle olumsuz çerçevede sunma olasılığı yüksek olayların gerçekleştiği dönemlerde haber içeriğinin dikkate değer oranda arttığı Tablo 3'te sunulan verilerle de belirginlik kazanmaktadır. Bu bağlamda sokak eylemleri, sosyal medyaya dönük kısmi süreli tedbirler, siyasi iktidarı yıpratmaya ve/veya alaşağı etmeye dönük eylemler, AB ve ABD'den gelen Türkiye'ye dönük olumsuz ve/veya sorgulayıcı beyanlar ile Soma'da meydana gelen maden kazasını takip eden süreçte örneklem gazetesinde haber içeriklerinin artışa geçtiği görülmektedir.

Tablo 3. Al-Ahram gazetesinde Türkiye ekseni haberlerin zamansal dağılımı

Gazete / Tarih	Temmuz '13		Ağustos '13		Eylül '13		Ekim '13		Kasım '13		Aralık '13		Ocak '14		Şubat '14		Mart '14		Nisan '14		Mayıs '14		Haziran '14		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Al-Ahram	20	7,60	13	4,94	15	5,70	15	5,70	18	6,85	31	11,79	32	12,17	21	7,99	40	15,21	20	7,60	22	8,37	16	6,08	263	100

Araştırma yöntemi başlığı altında açıklanan hususlar ışığında örneklem gazetesi *Al-Ahram*'ın Türkiye eksenli haberlerinde ortaya koyduğu tutum incelendiğinde araştırma dönemi itibariyle Türkiye perspektifli haberlerin kahir ekseriyetinin aleyhte içerikte olduğu, lehte ifadelerin ise az sayıda haberde ve genel olarak haber metninin görece az okunan son bölümlerinde yer aldığı belirtilebilir. Nötr olarak tanımlanan haberin ise lehte ve/veya aleyhte çağrışımlar içermeyen; olumlu ve olumsuz ifadeleri birlikte sunan ya da söylemleri tırnak içerisinde vermek suretiyle görece tarafsız olma arayışında olunan içerikleri kapsadığı belirtilmelidir ki Tablo 4'te de görüleceği üzere örneklem gazetesinde araştırma dönemi içerisinde nötr olarak tanımlanabilecek haberler de dikkate değere sayıda yer almıştır. Bu noktada Türkiye'ye dair olumlu içerik oluşturmaktan imtina ettiği gözlenen gazetenin, lehte yer alabilecek içeriği dengelemek adına bağlam sorunları olsa dahi eleştirel ifadeleri haber içeriğine taşıdığı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra aleyhte içeriklerin gazetenin de görüşüymüş gibi doğrudan aktarımına araştırma dönemi içerisinde rastlanırken, olumlu olarak tanımlanabilecek içeriğin tırnak işaretiyle ayrıştırıldığı ve/veya dedi, söyledi, ifade etti gibi kalıplarla verilmek suretiyle nötr hale getirildiği belirtilebilir.

Tablo 4. Al-Ahram gazetesi haberlerinde Türkiye'ye dönük tutum

Gazete	Lehte		Aleyhte		Nötr		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Al-Ahram	15	5,70	162	61,60	86	32,70	263	100

Son olarak *Al-Ahram* gazetesinde Türkiye eksenli haberlerinin hangi çerçeveler içerisinde sunulduğu incelendiğinde, Tablo 5'te de görüleceği üzere beş başlık altında tasniflendirme yapılabildiği, örneklem gazetesinin eleştirel ve/veya olumlayıcı içeriğini okur kitleye aktarırken sınırlı sayıda ve benzer temalar oluşturduğu bulgulanmıştır.

Tablo 5. Al-Ahram gazetesinin haber çerçeveleri

Gazete / Haber Kategorisi	Gösteri / Çatışma		Politik		U.arası İlişkiler - Diplomasi		İnsan Hakları - Hukuk		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Al-Ahram	37	14,07	162	61,60	40	15,21	13	4,94	11	4,18	263	100

Al-Ahram'ın Türkiye haberlerini kamuoyu gündemine taşıırken kamu yararından ziyade yönetici elitlerin talep ve beklentilerine uygun siyasal bir argüman olarak ele aldığı, Türkiye perspektifinden görece olumsuz haberlere ilgili dönemde yüksek oranda yer verdiği gözlenmektedir. Bu bağlamda özellikle İstanbul ve Ankara'da belirli bir süre devam eden sokak gösterilerine, sosyal medya sitelerine sınırlı süreli uygulanan erişim yasaklarına ve Türkiye'de siyasal iktidara dönük olumsuz algı oluşturabilecek olaylara çok sayıda ve geniş içerikli haberlerle yer verildiği belirtilebilir.

Türkiye'nin Mısır'da darbe ile iktidarı ele geçiren el-Sisi yönetimine karşı tutumunu konu alan 22 politik haberin de ilgili gazetede yer aldığı görülmekle birlikte Türkiye'nin darbe söyleminin tırnak içerisinde verilir, gazete tarafından kabul edilmediği ortaya konmaya çalışılırken, Türkiye'deki iktidar partisinin ve dönemin Başbakanının, Müslüman Kardeşler gibi İslamcı kökleri olduğu, haberlerin kahir ekseriyetinde vurgulanmıştır. Bu noktada İhvan'la ilişkileri üzerinden Türkiye'nin dış güç olarak Mısır'ı yönlendirme arayışında olduğu algısının özellikle Mısırlı siyasal aktörlerin söylemleri üzerinden oluşturulmaya çalışıldığı da ifade edilebilir. *Al-Ahram*'ın da ilgili süreçte haber üretim pratikleri ve çerçeveleme yaklaşımlarıyla Mısır halkının millî duygularının körüklenmesi suretiyle kenetlenmeyi amaçlayan yaklaşıma katkı sunduğu, Türkiye'nin özelde Mısır, genelde Ortadoğu coğrafyasında görece olumlu imajını sorgulamaya açacak haberlere ağırlık verdiği vurgulanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren iktisadi, siyasi ve kültürel hinterlandında etkinlik artırma arayışlarına giriştiği görülmekle birlikte özellikle Ortadoğu coğrafyasına dönük çabaların Ak Parti döneminde dikkate değer oranda artış gösterdiği ifade edilebilir. İktisadi, siyasi ve askeri gücünün yanı sıra demokratik yapısı ile ekseri diktatörlükler ve/veya 'sözde cumhuriyet rejimleri' ile yönetilen bölgede, Batıyla entegre, sürdürülebilir bir yapı tesis edebilen Türkiye'nin Arap Baharı sürecinde ve sonrasında Ortadoğu'ya model olma potansiyeli tartışılırken, Filistin sorununda ön plana çıkan aktör olması, Mısır'da Mübarek'e iktidardan çekilme çağrısı yapan öncü ülkeler arasında yer alması vb. çok sayıda faktör, özelde Mısır, genelde Ortadoğu coğrafyasında Türkiye'ye dönük görece olumlu bakış açısında artışa yol açmıştır. Özellikle Mısır'da devrimi takip eden süreçte sivil iktidarın işbaşına gelmesiyle birlikte ilişkilerin çeşitli alanlarda gelişim gösterdiği de gözlenmiştir. Fakat Türkiye açısından Mısır'la ilişkilerde kırılmanın Cumhurbaşkanı Mursi'ye dönük darbe girişimini takiben yaşandığı, darbeye karşı tavrını uluslararası kuruluşlar dahil çeşitli platformlarda ortaya koyan Türkiye'nin, darbe yönetimi tarafından da tehdit odağına alındığı ifade edilebilir. Ülkede Müslüman Kardeşler başta olmak üzere darbe karşıtı grupları "dahili risk" olarak tanımlayan darbe yönetiminin dış politikasını şekillendirirken ifade edilen risk merkezli kararlar aldığı vurgulanabilir. Bu bağlamda Türkiye'nin de dahili riski tetikleyebilecek aktör olarak algılanmasına paralel olarak hedefe alındığı, ilgili süreçte devlet tekelinde olan kitle iletişim araçlarının da Mısır'daki Türkiye algısını olumsuz yönde etkileyecek içerik üretimine ağırlık verdiği, özellikle örneklem gazetesi *Al-Ahram*'da stereotip ifadeler

de barındıran ve tekrarlanarak pekiştirilmeye çalışılan olumsuz içerikle Mısır siyasi elitlerinin talep ve beklentilerine uygun eylem pratiği sergilendiği belirtilebilir.

Darbe ile iktidardan indirilen (Al-Ahram darbe sözcüğünü kullanmamakta ve/veya tırnak içerisinde vermektedir) Cumhurbaşkanı Mursi'nin Müslüman Kardeşler üyesi olması ile Türkiye'deki Ak Parti iktidarı ve Başbakan Erdoğan'ın "İslamcı"⁶ köklere sahip olması çok sayıda habere, bağlamından da kopuk şekilde eklenerek, Türkiye'nin darbe karşıtı tutumunun ilkesel olmadığı algısının oluşturulmaya çalışıldığı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin dahili politikasında siyasi iktidara dönük olumsuz algıları kuvvetlendirecek, olumlu algıyı ise azaltabilecek olayların ekseri tek kaynaktan, bağlamından kopartılarak ve tekrarlanarak haberleştirildiği de vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak örneklem gazetesi Al-Ahram'ın çalışmanın varsayımını doğrular şekilde Mısır'da iktidarı ele geçiren yapıların belirlediği politikaya uyumlu hareket ettiği gözlenmiş, bu durum mülkiyetin ve diğer faktörlerin baskıladığı kitle iletişim araçlarında editöryal bağımsızlığın da sorgulanmasının gereğini ortaya koymuştur.

Yakın dönemde Türkiye-Mısır ilişkilerinde değişim yönünde adımlar atılmadığı sürece belirlenen çerçeveler ekseninde benzer haber içerikleri oluşturmaya devam edileceği öngörülmekte olup, Türkiye'nin Mısır'da ve Ortadoğu'da dikkate değer çabalar sarf ederek elde ettiği görece olumlu algıyı kaybetmemesi ve hedef kamular nezdinde itibarını pekiştirebilmesi için alternatif araçları kullanabilme imkanlarını araştırmasının, bu bağlamda kamu diplomasisi yöntemlerine ağırlık verilmesinin, Türkiye açısından orta ve uzun vadede fayda sağlayabileceği mütalaa edilmektedir.

Kaynaklar

Aboulenein, Ahmed (Aralık 26, 2016). "New Egyptian law establishes media regulator picked by president". Reuters. <http://www.reuters.com/article/us-egypt-media-idUSKBN14F11S>, Erişim Tarihi: 31 Mart 2017.

Akgün, M. ve Gündoğar, S.S. (2013). *Ortadoğu'da Türkiye algısı 2013*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Al-Ahram Weekly (Şubat 17-23, 2011). Change of heart? <http://weekly.ahram.org.eg/Archive/2011/1035/sc1001.htm>, Erişim Tarihi: 03 Nisan 2017.

Bakir, Ali Hüseyin (2013). "Askeri Darbe Sonrası Türk-Mısır İlişkilerinin Geleceği". Aljazeera Turk. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/askeri-darbe-sonrasi-turk-misir-iliskilerinin-gelecegi>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2017.

BBC (Haziran 17, 2016). Egypt profile – Media. <http://www.bbc.com/news/world-africa-13313373>. Erişim Tarihi: 27 Mart 2017.

Britannica (2010). Al-Ahram. <https://global.britannica.com/topic/Al-Ahram>, Erişim Tarihi: 29 Mart 2017.

6 Burada "İslamcı" ifadesinin, İslamî gelenekten gelen, mütedeyyin olan anlamında kullanılmadığı, belirli bir algıyı pekiştirmek için müteakip defalar, bağlamdan da kopuk biçimde kullanıldığı belirtilebilir.

CIA (2008). The World Factbook - Africa - Egypt. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>, Erişim Tarihi: 24 Mart 2017.

Cole, Juan (2014). *The New Arabs*. NY: Simon&Schuster Paperbacks.

Çandar, Cengiz (Şubat 1, 2011). *Türkiye, Mısır'ın neresinde*. Radikal Gazetesi.

David, Steven R. (1991). Explaining Third World Alignment, *World Politics*, 43(2), 233-256.

DEİK (2014). Mısır Ülke Bülteni. <https://www.deik.org.tr/misir-ulke-bulteni-2014>, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2017.

Dışışleri Bakanlığı (2013). No: 195, 8 Temmuz 2013, Mısır'da Göstericilere Ateş Açılması Sonucu Yaşanan Can Kayıpları Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_-195_-5-temmuz-2013_-misir_da-gostericilere-ates-acilmasi-sonucu-yasanan-can-kayiplari-hk_.tr.mfa. Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.

Dışışleri Bakanlığı (2017). Türkiye - Mısır Siyasi İlişkileri. http://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir_siyasi-iliskileri-.tr.mfa, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2017.

DW (Eylül 15, 2011). Mısır'da Erdoğan'a laiklik eleştirisi. <http://www.dw.com/tr/m%C4%B1s%C4%B1rda-erdo%C4%9Fana-laiklik-ele%C5%9Ftirisi/a-15388018>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.

El-Din, Gamal Essam (Aralık 11, 2016). "Egyptparliamentto discussmediaregulation laws Monday". Ahram Online. <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/251776/Egypt/Politics-/Egypt-parliament-to-discuss-media-regulation-laws-.aspx>, Erişim Tarihi: 31 Mart 2017.

El Shaer, Gamal (2015). Mapping Egypt's Media: State Influence in a Transforming Landscape. *Arab Media & Society*, 20, 1-11.

EuroNews (Haziran 2, 2013). Mısır Şura Meclisi Anayasaya Aykırı İlan Edildi. <http://tr.euronews.com/2013/06/02/misir-sura-meclisi-anayasaya-aykiri-ilan-edildi>, Erişim Tarihi: 30 Mart 2017.

EuroNews (Haziran 3, 2014). El Sisi Mısır'ın Yeni Cumhurbaşkanı Oldu. <http://tr.euronews.com/2014/06/03/el-sisi-misir-in-yeni-cumhurbaskani-oldu>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017.

Forbes Middle East (2012). Top Newspapers Online In The Arab World 2012. <http://www.forbesmiddleeast.com/en/list/top-newspapers-online-in-the-arab-world-2012/>, Erişim Tarihi: 29 Mart 2017.

Gerbner, George (1972). "Communication and Social Environment". *Scientific American*. <http://web.asc.upenn.edu/gerbner/Asset.aspx?assetID=303>, Erişim Tarihi: 13 Şubat 2017.

Gözen, Ramazan (2011). Türkiye ve Arap Baharı: Değişimi Açıklamak ve Anlamak. *Adam Akademi*, 2, 1-25.

Güçtürk, Yavuz (2016). *Devrimden Darbeye Mısır'da İnsan Hakları*. Ankara: Seta Yayınları.

HaberTürk (Şubat 01, 2011). Başbakan Erdoğan Mübarek'e seslendi! <http://www.haberturk.com/dunya/haber/597069-basbakan-erdogan-mubareke-seslendi>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.

Haber7 (Şubat 02, 2011). Erdoğan'ın Grup Konuşması El Cezire'de. <http://www.haber7.com/medya/haber/700201-erdoganin-grup-konusmasi-el-cezirede>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.

Hassan, Abdalla F. (2015). *Media, Revolution and Politics in Egypt: The Story of an Uprising*. London: I.B. Tauris & Co. Ltd.

Kavoğlu, Samet (2013). Yapılandırmacı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, II(45), 115-128.

Kavoğlu, Samet (2016). *Kamu Diplomasisi Bağlamında Türk Dış Politikasında Paradigma Değişimi ve Ulusal Basına Yansımaları*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Klaus, Enrique (2012). "Egyptian Journalists and Power". Books & Ideas. <http://www.booksandideas.net/Egyptian-Journalists-and-Power.html>, Erişim Tarihi: 30 Mart 2017.

Köker, Eser (1998). *Politikanın İletişimi, İletişimin Politikası*. Ankara: Vadi Yayınları.

Mekki, Abdel Mutaleb Siddiq (2013). Crisis of Absence of Professionalism in Arab Spring Countries. (eds. Khalid Al-Jaber and Khalid A. Al-Sayed) *Arab Media in a Turbulent World*. Doha: Al-Sharaq Publishing Ltd. pp.219-254.

Milliyet (Temmuz 7, 2013). Mursi'nin Destekçileri "Dik Duruş", Muhalifleri İse "İstiklal" Mitingleri Düzenleyecek, <http://www.milliyet.com.tr/mursi-nin-destekcileri-dik/dunya/detay/1733391/default.htm>, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017.

Milliyet (Temmuz 8, 2013). Mısır'da Kanlı Pazartesi, <http://www.milliyet.com.tr/misir-da-ates-acildi-/dunya/detay/1733740/default.htm>, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017.

Mills, C. Wright (1974). *İktidar Seçkinleri* (çev. Ü. Oskay). İstanbul: Bilgi Yayınları.

Palabıyık, Mustafa Serdar (2010). Sadabad Paketi (8 Temmuz 1937): İttifak Kuramları Açısından Bir İnceleme. *Ortadoğu Etütleri Dergisi*, 2(3), 147-179.

Selim, Hend (2012). *The Coverage of Egypt's Revolution in the Egyptian, American and Israeli Newspapers*. Oxford: University of Oxford Reuters Institute for the Study of Journalism.

Telci, İsmail Numan (2016). *Mısır'da Geleceğini Arayan Karşı-Devrim*. Ankara: Seta Yayınları.

Uysal, Ahmet (2011). *Ortadoğu'da T1rkiye algısı: Mısır 1rneği*. Ankara: SDE Yayınları.

Vatan (Eyl1l 14, 2011). "Laiklik ateizm değil, korkmayın!", <http://www.gazetevatan.com/laiklik-ateizm-degil--korkmayin--399589-gundem/>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.

Yıldırım, R. ve Abdulcelil, T. (2012). *Mısır'da Siyasi Akt1rler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya*. Ankara: Seta Yayınları.

Zayan, Jailan (Ocak 25, 2011). *Egypt braces for nationwide protests*. AFP.